

Ένας κλασικός λογοτεχνικός κανόνας

γράφει ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΙΟΒΑΣ*

Υπάρχουν εμβληματικά λογοτεχνικά έργα που σημαδεύουν και εκφράζουν ολόκληρες εποχές: η *Ιλιάδα* και η *Οδύσσεια* τους αρχαϊκούς χρόνους· τα έργα των τραγικών και του Αριστοφάνη την κλασική εποχή· η *Θεία Κωμωδία* του Δάντη τον Μεσαίωνα· τα έργα του Σαίξπηρ την Αναγέννηση· ο *Φάουστ* του Γκαίτε τους νέους χρόνους. Δίπλα σ' αυτά τα έργα υπάρχουν κείμενα που δεν ανήκουν ακριβώς στην λογοτεχνία, αλλά έχουν και αξία λογοτεχνική, όπως τα αποσπάσματα του Ηράκλειτου και του Εμπεδοκλή, η Αγία Γραφή και η *Ιστορία* του Θουκυδίδη. Όλα αυτά, μαζί με τον *Δον Κιχώτη* του Θερβάντες, τις *Ιστορίες του Καντέρμπερυ* του Τώσερ, τα *Φύλλα κλόης* του Ουίτμαν, τα τέσσερα μεγάλα μυθιστορήματα του Ντοστογιέφσκι (*Εγκλημα και Τιμωρία*, *Ο Ηλίθιος*, *Οι Δαιμονισμένοι*, *Αδερφοί Καραμάζωφ*), τους *Άθλιους* του Ουγκώ, το *Πόλεμος και Ειρήνη* του Τολστόι (σταματώντας βεβαίως πριν τον εικοστό αιώνα) θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναν κλασικό λογοτεχνικό κανόνα, έναν οδηγό ανάγνωσης και γραφής ή απλώς ένα σύνολο από γραπτά ουσιαστικού περιεχομένου και υψηλής αισθητικής στάθμης. Σαφώς, ακόμα μια πλειάδα συγγραφέων με το έργο τους θα μπορούσε να πλαισιώσει αυτόν τον κανόνα, να χωρέσει σ' αυτήν την κιβωτό: ο Πίνδαρος, ο Βιργίλιος, ο Οράτιος, ο Οβίδιος, ο Ραμπελαί, ο Μπαλζάκ, ο Ντίκενς, ο Ίβεν.

Στην *Ιλιάδα* οι ανθρωπόμορφοι θεοί κρατούν στα χέρια τους τον κόσμο και παίζουν. Οι θνητοί είναι πιόνια τους. Όμορφα

όμως και λαμπερά πιόνια. Στην *Οδύσσεια* ο άνθρωπος σπκώνει κεφάλι, επιλέγει, του δίνεται περισσότερος χώρος για να παίξει κι αυτός. Στους τραγικούς πιο δυνατή κι απ' τους θεούς είναι η Ανάγκη, μια απρόσβλητη και σκληρή δύναμη. Οι θνητοί τραγικοί ήρωες συγκρούονται μ' αυτήν καθώς και με τους αθανάτους. Στη *Θεία Κωμωδία* ο χριστιανός του Μεσαίωνα τιμωρείται, δοκιμάζεται, αγωνίζεται να συμφιλιωθεί και να ταυτισθεί με τη βουλή του Κυρίου του. Ο Σαίξπηρ δεν ξέρει. Μας κλείνει το μάτι. Είναι γεμάτος απορία, φόβο, θαυμασμό και χαρά. Είναι ο αναγεννησιακός άνθρωπος που ξεσπάει απελευθερώνοντας χωρίς ενοχές όλο το καλό και το κακό. Χαμογελάει ειρωνικά ή συγκαταβατικά μπροστά στην ανθρώπινη φύση, μπροστά στο αινιγματικό παιχνίδι του κόσμου. Στον *Φάουστ* ο ανικανοποίητος, γεμάτος γνώσεις άνθρωπος ζητάει με αγωνία την απόλυτη αλήθεια, την αιώνια νεότητα.

Μια σκέψη, ένας προβληματισμός, ένα συμπέρασμα –γιατί όχι ένα δίδαγμα– που επανέρχεται στα περισσότερα από αυτά τα έργα είναι ότι το πάθημα μπορεί να γίνει μάθημα, ότι αν πάθεις μπορεί να μάθεις ή, αυτό που λέει στον Βασιλιά Λήρ (πράξη Ε, σκηνή 2) ο Σαίξπηρ, στον οποίο δεν άρεσαν οι συμβουλές: «Να σαι ώριμος, αυτό είν' όλο», ή «ωριμότητα είναι το παν».

Όσοι νοιάζονται για την κοινωνική χειραφέτηση και απελευθέρωση έχουν να ωφεληθούν πολλαπλά από την ανάγνωση αυτών των κειμένων. Η μελέτη τους προσφέρει αισθητική απόλαυση και οδηγεί σε μια βαθιά κατανόηση του κόσμου και του εαυτού μας. **T**